

Нагорного Карабаху, де сформувалися глибокі протиріччя між вірменами-християнами і азербайджанцями (іредентизм). На появу сепаратистських рухів оперативно реагують сильні сусідні держави, які, виходячи з власних інтересів, підтримують або не підтримують сепаратистів, наприклад, російсько-грузинський конфлікт 2008 року з приводу самовизначення Південної Осетії і Абхазії.

У будь-якому випадку задоволення іредентистських і сепаратистських вимог призводить до зміни державних кордонів, зменшення території національної держави, від якої відокремився регіон, що складає певну загрозу для територіальної цілісності держави, у зв'язку з чим набула поширення думка про те, що право націй на самовизначення і принцип територіальної цілісності держави суперечать один одному і їх важко узгодити.

Таким чином, іредентизм і етнічний сепаратизм виступають як ідеології і рухи етнічних спільнот, які прагнуть реалізувати право на самовизначення. Вони мають ряд спільних рис: поштовхом для початку обох процесів є незадоволення етнічних груп своїм статусом; важливою умовою є етнополітична мобілізація групи на досягнення поставлених цілей.

Відмінності полягають у меті і характері вимог, які висуваються до влади. Етнічні сепаратисти налаштовані на створення власної держави, іредентисти на приєднання до сусідньої держави, де проживає більшість етнічної групи. В історичному контексті досягнення поставленої мети етнічними сепаратистами свідчить про те, що цей рух має більше прикладів успішної реалізації. Етнічний сепаратизм і іредентизм не єдині шляхи самовизначення народів, адже на початку ХХІ століття значного поширення набуває надання етнічним групам внутрішніх компенсацій у вигляді територіальної автономії або інших формах, що дозволяє їм підвищити свій статус у суспільстві.

Проведення розмежування між сепаратистськими і іредентистськими рухами має практичний сенс і необхідне з метою вироблення рекомендацій щодо адекватного реагування держав на їхні вимоги. Подальші наукові розвідки даної проблеми можуть стосуватися вивчення етнічного сепаратизму і іредентизму у контексті регіональних політичних процесів з використанням методологічних підходів політичної регіоналістики, а також вивчення потреби приймати участь влади у боротьбі з сепаратистськими та іредентистськими рухами.

Список використаних джерел:

1. Аклаев А. Р. Этнополитическая конфликтология : Анализ и менеджмент / А. Р. Аклаев. – М. : Дело, 2005. – 472 с.
2. Бараш Р. Ирредентизм как категория дискурса и политической практики / Р. Бараш // Вестник Российской нации. – 2012. – № 2-3. – С. 151-171.
3. Бернадський Б. В. Іредентизм як джерело міжнародних конфліктів [Електронний ресурс] / Б. В. Бернадський. – Режим доступу: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/06/bernadskiy.htm>
4. Голунов С. В. Проблема ирредентизма : ситуация в российском пограничье на фоне мирового опыта [Электронный ресурс] / С. В. Голунов. – Режим доступа : <http://ashpi.asu.ru/ic/?p=2110>

**Тюріна Оксана Володимирівна,
професор кафедри теорії держави та
права НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент**

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Правовий статус людини і громадянина становить самостійний правовий інститут в рамках конституційного права як правової системи кожної держави-учасниці ЄС, так й правової системи Європейського Союзу в цілому. Даний правовий інститут має системний вимір і охоплює такі базові компоненти, як інститут громадянства ЄС, принципи правового статусу особи, сукупність основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, а також їх гарантії.

Згідно положень установчих договорів (Договір про діяльність Європейського Союзу) громадянство Європейського Союзу поширюється на всіх осіб, що мають громадянство будь-якої держави-члена ЄС, тобто кожен громадянин держави-члена є громадянином Союзу. Тим самим

громадяни держав-членів ЄС автоматично набувають статусу громадян ЄС, при цьому громадянство ЄС доповнює, а не замінює національне громадянство, тобто носить додатковий, а не подвійний характер. Тому порядок набуття національного громадянства регламентується кожною державою-членом окремо, залишаючись сферою конституційної компетенції національного рівня. Так, як дана сфера не належить до виключної компетенції Європейського Союзу, ЄС не може вимагати гармонізації національного законодавства у даній сфері, і в різних державах-учасниках ЄС це питання регламентується по різному.

У 1999р. на вищому політичному рівні Європейська Рада створила Європейський Конвент як тимчасовий орган, що складався з представників глав держав та урядів, Голови Єврокомісії, членів Європейського Парламенту та національних парламентів країн-членів ЄС, головним завданням якого було розробити проект Хартії основних прав ЄС відповідно до основоположних документів Європейського Союзу як документ, що містить фундаментальні права і свободи, процесуальні права, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, що відносилися б саме до громадян Європейського Союзу.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод була підписана Радою Європи – регіональною міжнародною організацією у 1950р., і ратифікована на сьогодні 47 державами-учасниками Ради Європи, що визначає її статус як загальноєвропейського Біля про права, імplementованого у національні правові системи країн-учасниць Ради Європи. Маастрихтським Договором даний документ був певним чином рецептований у правовий простір ЄС, а Лісабонським Договором було визначено про приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. З боку Ради Європи був прийнятий протокол, згідно з яким Європейський Союз може приєднатися до Конвенції. Для набрання чинності протоколу необхідно його ратифікацію

з боку всіх держав-учасниць Ради Європи, процес якої триває.

Розроблений проект Хартії основних прав ЄС був схвалений Європейською Радою, а потім Європейським Парламентом, Радою ЄС та Єврокомісією у 2000р. В подальшому Хартія основних прав ЄС була включена до Лісабонського Договору (2007р.), що надало їй обов'язкової юридичної сили на території Європейського Союзу.

Текст Хартії основних прав ЄС складається з преамбули та сьоми розділів, в яких систематизовані основні права людини і громадянина ЄС щодо цінностей, на захист яких вони спрямовані, а саме гідність, свобода, рівність, солідарність. Право на людську гідність передбачає заборону катувань та нелюдського чи такого, що принижує людську гідність, поводження і покарання; право на життя; заборону смертної кари; право на цілісність особистості. Право на свободу та особисту недоторканість передбачає свободу особи здійснювати свою життєдіяльність без примусу і втручання з боку інших; заборону рабства, примусової праці, торгівлі людьми. Свобода особи охоплює широкий спектр особистих, політичних та соціально-економічних прав і свобод індивіда, зокрема право на повагу до приватного та сімейного життя; захист персональних даних; право укладати шлюб та створювати сім'ю; свободу думки, совісті та віросповідання; свободу слова та інформації; свободу пересування і вибору місця проживання; право на притулок; свободу зборів та асоціацій; свободу підприємництва; право власності; свободу обирати заняття та право на працю; право на освіту; свободу мистецтва та науки. Право рівності осіб передбачає рівність всіх перед законом; заборону дискримінації; культурну, релігійну та мовну різноманітність; статеву рівність; права дитини, літніх осіб, інвалідів; право на правовий, економічний та соціальний захист сім'ї. Права солідарності охоплюють зокрема, право на охорону здоров'я; права споживачів; право на безпечне навколишнє середовище. Окрім зазначеного, в Хартії основних прав ЄС закріплюється виборче право громадян ЄС; право доступу до офіційної документації; право на петицію, а також права в сфері юстиції. Отже, право Європейського Союзу не містить власних, особливих стандартів прав людини, воно сприйняло та захищає ті досягнення у сфері прав і свобод людини, які є спільними для конституційних традицій держав-членів та відтворюються в їхніх правових системах.

Обов'язки громадян Європейського Союзу викладені у Хартії як похідні від основних прав, головним з яких визначено повага та захист людської гідності інших осіб.

**Фещенко Лілія Михайлівна,
курсант 2 курсу ННІПФПСКМ
НАВС**

**Науковий керівник:
Осауленко А.О., доцент кафедри
теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент**

ПРАВОВІ ПРЕЗУМПЦІЇ, ПРАВОВІ ПРЕЮДИЦІЇ, ПРАВОВІ АКСІОМИ ТА ПРАВОВІ ФІКЦІЇ: АСПЕКТ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Право – явище досить багатомірне, оскільки в його розумінні можна виявити різні грані. Одна з них відображає поєднання типових і нетипових правових регуляторів. Мова йде про правову презумпцію, правову преюдицію, правову фікцію та правову аксіому. У дореволюційний період їх недооцінювали, вважаючи «пережитками минулого». В радянський період становище лише погіршилося. Вони потрапили в ряд тих юридично-технічних засобів, які були небажані в соціалістичному законодавстві з ідеологічних міркувань. Тільки в останні роки ситуація дещо змінилася.

У найзагальнішому вигляді сучасної юриспруденції правову презумпцію визначають як закріплене в нормах права припущення про наявність або відсутність юридичних фактів, засноване на зв'язку між ними. Оскільки презумпції встановлювали наявність фактів або подій з різних сфер дійсності, то для визначення точного значення їх поділили на фактичні і юридичні. Таким чином, сучасна юридична наука виділяє і використовує термін «правова презумпція», який є правовим аспектом загального поняття припущення. В.К.Бабаєв визначає презумпцію як закріплене в нормах права припущення про наявність або відсутність юридичних фактів, засноване на зв'язку між ними і фактами, що підтверджені попереднім досвідом [1, с.323].

Термін «преюдиція» розуміють як заздалегідь прийняте рішення, вирішене наперед питання. Преюдиції – виключення заперечення юридичної вірогідності факту, що був раз доведений судом або іншим юрисдикційним органом. Це означає, що обставини, які закріплені в рішенні суду або іншого юрисдикційного органу, можуть бути покладені в основу наступного рішення без їх повторного дослідження [2, с.250].

На думку В.М. Горшенєва, преюдиція – це нормативний припис, сутність якого полягає в проголошенні встановлення про те, що виключається яке-небудь оскарження наявності вже раз доведеного факту, що отримав оцінку та закріплений в юридичному акті, що набрав законної сили. Нормативний характер преюдиції полягає в наступному: якщо ті чи інші обставини вже були предметом юридичного дослідження та знайшли закріплення у правозастосовному акті, що набрав законної сили, то висновки, отримані при попередньому розгляді справи, вважаються обов'язковими та такими, що не підлягають оскарженню, для іншого органу, в якому дана обставина стала предметом дослідження. Тобто, надавалась, так би мовити, заборона повторної оцінки вже доведених та оцінених фактів. Отже, преюдиція – це нормативний припис, який надає органу, що розглядає юридичну справу, можливість звільнити себе від необхідності займатися доведенням обставин, встановлених раніше, які були закріплені у відповідному правовому акті (рішенні, вироку) [3, с. 113, 116].

Науковець О.А. Курсова правову фікцію визначає як засіб юридичної техніки, за допомогою якого конструюється свідомо не існуюче положення (відношення або стан), визнається існуючим і володіє імперативністю, яке виконує роль відсутнього юридичного факту в ситуації непоправною невідомості, закріплене нормою права [4, с. 452].

Загальними ознаками правової фікції є такі:

- 1) полягає у конструюванні неіснуючого у дійсності;
- 2) використанню фікції передую невизначеність;
- 3) є уявною юридичною конструкцією різних ступенів складності;
- 4) може використовуватись у доктрині права, правотворчості;
- 5) використовується з метою заповнення певного сегменту у правовому полі;